

TOPÒNIMS D'ORIGEN ANTROPONÍMIC ÀRAB DE TEMPS DE LA CONQUESTA (CID, BUSOT, BENIMASSOT, MASSODA, BENISSODA, BENISSAUDET)

Mikel de EPALZA

L'objecte d'aquest treball és el de conèixer una mica millor els mecanismes de formació dels topònims d'origen àrab del temps de la conquesta cristiana de les actuals terres valencianes, és a dir, del moment inicial de la instal·lació del nou règim polític. Aquest règim porta naturalment una nova situació lingüística i administrativa, i transforma la realitat toponímica precedent, encara que sembla que manté la realitat àrab perquè conserva «arabismes».

S'ha de tenir sempre en compte que un arabisme o paraula romanç d'origen àrab no conserva necessàriament la càrrega semàntica de la paraula àrab original. El canvi, sobretot quan es tracta de realitats com la toponímica, que depèn del règim polític, social i administratiu imperant, pot ser un canvi molt ràpid, el temps del canvi de règim, i no necessàriament llarg, com ho són altres mutacions lingüístiques relacionades amb la toponímica, com és la fonètica i la lexicogràfica.

Ja hem tractat d'aquest punt en el precedent Col·loqui General de la Societat d'Onomàstica, 1r. d'Onomàstica Valenciana, el 1985, María Jesús Rubiera i jo¹. També hem insistit en la instantaneïtat dels canvis per a documents com són els llibres de repartiment, especialment a Mallorca². Ara ho mirarem en uns casos molt concrets de topònims de la muntanya alacantina i la vall d'Albaida³. Aquest estudi té unes implicacions lingüístiques i sociològiques que ens permeten conèixer millor la realitat final del poder islàmic en aquestes terres de llengua catalana.

A. Immigrants militars negres

a. Una constatació: topònims referits a antropònims de negres

És curiós observar la presència, fins a hui, d'un grup específic de topònims d'origen antroponí-

- (1) M. de EPALZA - M. J. RUBIERA, «Estat actual dels estudis de toponímia valenciana d'origen àrab», Xé. *Col·loqui de la Societat d'Onomàstica. 1er. d'Onomàstica Valenciana*, València, 1986, 420-424.
- (2) M. de EPALZA, «Precisiones sobre instituciones musulmanas de las Baleares», *Les Illes Orientals d'Al-Andalus. V Jornades d'Estudis Històrics Locals*, Palma de Mallorca, 1987, 83-85.
- (3) És un estudi ja esbrinat a M. de EPALZA, «La Vall d'Albaida musulmana», *Estudis i Documents*, Ontinyent, 4, 1988, 17-24.

mic àrab, a la muntanya d'Alacant i als seus voltants⁴. Vénen de la mateixa arrel àrab, la trilítera s^c-d (lletres *sin^c-ain-dad*), que té un sentit general de «felicitat»:

- *Benissaudet*, a l'Alacantí (etimològicament de *Banī* —«fills de», «família de», «descendents de», «els de»— i *Saūd* —nom propi, que vol dir «molt feliç»—, amb el diminutiu català sufix *-et*).
- *Benissoda*, a la Vall d'Albaida (etimològicament de *Banī-Saūda*, femení de precedent, encara que no es pot determinar si la feminització pel sufix *-a* li ve del nom d'una dona o del topònim àrab, que té tendència a ser femení en aquesta llengua⁵).
- *Benimassot*, al Comtat (etimològicament, de *Banī* i de *Masūd*, nom propi que vol dir «el que ha estat fet feliç (per Déu)»).
- *Busot*, a L'Alacantí (etimològicament de *Abū-Saūd*, compost de *Abū* «el pare de» i del nom propi ja esmentat).
- *Massoda*, del qual he perdut la referència, a la muntanya (femení de *Masūd*, ja esmentat).

Aquests topònims també es troben en zones de planura, al Nord i al Sud d'aqueixa zona geogràfica: *Benimassot*, als voltants de València, i *Beniazor*, a Múrcia (de *Banī-Saūd* també, segons documentació cristiana del segle XIII⁶).

El fet d'anar amb noms àrabs com *Banī* «fills de» o *Abū* «pare de» exclou una etimologia procedent de l'antropònim català *Massot*⁷.

- (4) Utilizem especialment els repertoris de J. L. ROMÁN DEL CERRO - M. de EPALZA, *Toponimia mayor y menor de la provincia de Alicante. Listado por municipios*, Alacant, 1983; M. ASÍN PALACIOS, *Contribución a la toponimia árabe de España*, Madrid-Granada, 1944, 2^a ed., i C. BARCELÓ TORRES, *Toponimia árabe del País Valencià. Alquerías i castells*, Xàtiva, 1933, encara que per al de Benimassot C. Barceló explica perquè no va recollir aquest topònim en el seu llibre, en «Sobre alguns topònims àrabs del País Valencià. Els noms de lloc de tipus 'Beni'», *Xé. Col·loqui...*, 411-415 (p. 415, nota 3). No es trobava en la base del seu recull, el material medieval que va posar a la seua disposició Sanchis Guarnier i que a penes va a augmentar ni tan sols amb topònims àrabs-valencians que es trobaven en el llibre d'Asín Palacios («Benimasot», p. 91), barrejant en canvi els topònims medievals, tant si són àrabs com si no, de conquesta o de preconquesta, com ho reconeix en el pròleg el professor A. Ferrando i Francés (pp. XI-XII).
- (5) Vegeu el cas del llatínisme *caput* («cap» marítim), documentat en àrab *qabta* i finalment el Gata, del cap de Gata, a Almeria i probablement també el Gata de Gorgos, junt al Cap de la Nau, de la Marina Alta (cfr. M. de EPALZA, «Constitución de rábitas en la costa de Almería: su función espiritual», *Almería en la Historia. Homenaje al Padre Tapia*, Almería, 1980, p. 233), i també el del topònim documentat en àrab clàssic *Xant Baul*, que arriba als cristians ja feminitzat com a Santa Pola, al sud d'Alacant (cfr. M. de EPALZA, «Santa Pola en època àrab», *Revista de Festes*, Santa Pola, 1988).
- (6) Vegeu R. POCKLINGTON, «Acequias árabes y preárabes en Murcia y Lorca: aportación toponímica a la historia del regadío», *Xé Col·loqui...*, p. 472. Per a *Benimaçor* o *Benimazer* il·localitzat de la *Crònica* de Jaume I, vegeu J. BRUGUERA, «Toponímia de la Crònica de Jaume I», *Homenatge... Moreu-Rey*, III, 317.
- (7) Massot pot ser un antropònim d'origen àrab, segons F. de B. MOLL, *Els llinatges catalans. Catalunya. País Valencià. Illes Balears*, Palma de Mallorca, 2a. ed., 1982, p. 301, encara que per a E. Moreu-Rey «pot ser àrab, però com a sobrenom existeix: hipocòrístic de Tomàs (i potser derivat del «Mas»)», *Societat d'Onomàstica. Butlletí Interior*, Barcelona, XI, 1983, p. 35. Evidentment no sembla venir del nom d'un peix d'Eivissa, el massot, J. COROMINES, *DECLC*, V, 1985, 339-340. Joan Vernet replega l'antropònim Massot, amb l'etimologia àrab, a «Antropónimos árabes conservados en apellidos del Levante español», *Oriens*, Leiden, XVI, 1963, 147-148, reproduït a *Sharq Al-Ándalus. Estudios Arabes*, Alacant, 5, 1988, 209-210. També ho documenta a Ascó, en el 1495, 1511 i 1553, com a noms de mudèjars-moriscos, C. BIARNES, «La Vall de l'Ebre i l'aproximació a la toponímia del País Valencià», *Xé Col·loqui...*, p. 49, i J. IGLÉSIES, «L'empadronament moro a Catalunya als anys 1496 i 1515», *Miscel·lània d'homenatge a Enric Moreu-Rey*, Monserrat, 1988, II, 275, 276, 281, 283, a Benicenet, Miravet, Riba-Roja, Aitona i Seròs. Sobre el caràcter de «negres» del nom àrab a terres valencianes, vegeu els esclaus moros Maçot a P. PADILLA, «El transporte de esclavos musulmanes a través de Valencia en los primeros años del reinado de Alfonso el Magnánimo (1421-1440)», *Sharq Al-Ándalus, Estudios Árabes*, Alacant, 4, 1987, p. 70: «de linatge de negres moros», «moro de linatge de negres».

Encara que vénen de la mateixa arrel àrab i que també tenen el mateix sentit de «feliç», no incloem en aquest grup els topònims d'origen antropònimic *Benizahat* alicantí i *Beniate* murcià (de *Ibn-Sa^cd*, singular de *Banī-Sa^cd*, «fill de Sad», segons Asín, p. 93), que es poden referir a propietats del conegut sobirà de Múrcia i València Muhàmmad Ibn-Sad Ibn-Mardanix (1146-1172)⁸.

Des del punt de vista filològic, no hi ha cap dificultat per al pas de la -d final àrab a la -t en català, atestat en molts topònims valencians, alguns d'ells d'origen àrab⁹.

Ara bé, és molt conegut en el món àrab el fet que els antropònims d'aquesta arrel *sin^cain-dad*, i amb el significat de «feliç», són eufemismes per designar gent de pell negra o «morenos», perquè aqueixa arrel s'assembla molt a l'arrel *sin-waw-dad*, que dona noms derivats del color negre. Així, *Sa^cid*, *Mas^cid*, etc. —«feliç»— substitueixen els *aswad*, *musawwad*, etc. —«negre».

Així es pot veure, al Marroc actual, un exemple en la novel·la *Messauda*, on el personatge objecte de l'hermafrodita *Messauda* és negre¹⁰. Al segle XIII era el mateix. *As-Sa^cid* (*As-Sa^cid*, «el feliç»), un dels últims califes almohads, contemporani en el Màgreb de la caiguda de les terres valencianes, era motejat pel polític i escriptor valencià Ibn-Al-Abbar com «El Corb», pel color de la seua pell¹¹.

El mateix passa a Egipte amb l'arrel *sad^cain-dad*, que té un sentit general de «pujar». L'Alt Egipte es diu en àrab *Sa^cid* (*Sa^cid-Misr* o *As-Sa^cid*), que vol dir «més alt», «de pujada», i pot tenir un sentit d'origen històric: la divisió territorial antiga entre Baix Egipte, del delta del riu Nil, i Alt Egipte, de la resta de la vall del Nil, al sud de El Caire. Però com que els del Sa^cid són més «morenos» i es diuen *sa^cidī* pel seu origen geogràfic, l'àrab egipci, com el d'altres països àraboparlants, ha fet del nom dels habitants d'aquella regió un altre eufemisme de «moreno». Els del Sa^cid són d'una regió intermèdia entre el delta i El Caire i el meridional *Sūdān* o «País de Negres» (de l'arrel *sin-waw-dad*, com s'ha dit).

Aquests eufemismes onomàstics es justifiquen pel menyspreu del color de pell obscur —sempre relatiu—, entre els arabòfons nordafricans. Expliquen el seu menyspreu general envers els africans del sud del Sàhara, considerats com a carn d'esclavitud, des del punt de vista tradicional i medieval, naturalment.

Una tesi recent, presentada a la Universitat de Múrcia, ha explicat com al Sàhara Occidental els saharauis posen tots els valors morals en ser «blancs» (*baidani*) i en la qualitat de lo «blancor».

(8) Vegeu M. J. RUBIERA - M. de EPALZA, *Xàtiva musulmana (segles VIII-XIII)*, Xàtiva, 1987, 87-93.

(9) C. BARCELÓ, o.c., p. 10, posa la regla de la transformació de /d/ (dental oclusiva sonora). En totes les posicions dona /d/ dental, excepte en la final en què s'ensordeix: ...Benimaclet </Bani Mahklád/. Però no ho aplica en el cas de Burjassot (de *burj as-sudd*, «torre de l'assut», segons M. ASÍN PALACIOS, o.c., p. 98, i no de l'absurd «torre de l'assot» (*burj as-sawt*). L'origen d'aquest ensordiment està en el català, però aquesta escriptora arabista no sol tenir en compte la influència del català en l'evolució dels mots d'origen àrab en terres catalanoparlants del XIII, segons va fer notar M. J. RUBIERA, «Precisiones sobre los dialectos arábigo-granadino y arábigo-valenciano», *Sharq Al-Ándalus. Estudios Árabes*, Alacant, 1, 1984, 151-152. Altres topònims valencians amb la transformació final d-t: Alberit (de *al-barid*), Benalet (de *Bani-Khalid*), Benimàmet (de *Bani-Muhammad* o *Bani-Ma'bad*), Benissafat (*Bani-Sa^cd*), Sanet (de *sanad*), Azeit (de *as-sayyid*), Beniammet (de *Bani-Hammad*), Beniazarnet (de *Bani-Ahmad*), Benimazmut (de *Bani-Mahmud*), a fonts citades *supra*, nota (4), a més dels recollits per Asín: Almiserat (de *al-misrad*), Azut (de *as-sudd*), Benasayt (de *Ibn-Al-Sa'id*), Benicolet (de *Bani-Khulaid*), Benisanet (de *Bani-Sanid*), Benisit (de *Bani-Sayyid*), Benizahat (de *Bani-Sa^cd*), segons etimologies d'Asín.

(10) Abdelhak SERHANE, *Messaouda*, París, 1983, traduïda al castellà *Mesauda*, Madrid, 1989: ja a la p. 14 de la traducció «...se reía con su sonrisa negra», però no calia explicitar-ho: el nom ja diu en àrab que el personatge ho és.

(11) *Dīwān*, ed. Al-Harras, Tunis, 1985, pp. 305-306.

(*baidaniya*), evident contrast amb el ser «negre» (*sudani*) i la «negror» (*sudaniya*)¹².

Aquest fet etnològic i lingüístic del món àrab i islàmic veí de la Península d'Al-Andalus es pot relacionar amb l'abundància, en terres alacantines i valencianes, de topònims d'origen antropòmic amb aquest sentit racial.

b. La hipòtesi d'un poblament d'immigrants negres

El fet onomàstic de la presència d'antropònims referits a negres indica, en primer lloc, que eren foranis, diferents, immigrants, de pell més obscura que la de la majoria dels habitants de la regió, en època musulmana. Però es pot, almenys hipotèticament, precisar amb una certa versemblança l'origen i la cronologia d'aquesta immigració¹³.

El fet que aquesta immigració hagués deixat noms de topònims indicava que eren gent important. Però ni les cròniques àrabs ni els repertoris de savis locals ni de famílies àrabs valencianes mencionen gens ni mica personatges d'ètnia negra, llevat d'allusions a poblaments de pell fosca: al Maestrat¹⁴ i a Menorca, on podrien ser militars magrebins¹⁵, igual que els «*pardos*» o cos d'exèrcit possiblement magrebí també, al servei dels cristians a la batalla d'Albacete de 1146¹⁶. Això va suggerir la hipòtesi que l'origen d'aquests topònims es podria trobar en militars d'última època del poder polític musulmà a terres valencianes: negres vinguts a ajudar els habitants locals d'aquestes terres en el moment dels atacs cristians del segle XIII.

Aquest militars, que venien a defensar l'Islam i guanyar així els mèrits de la guerra santa islàmica, van ser molt nombrosos a Al-Andalus. Es deien generalment *gazins* (en àrab *gāzī*, plural *guzā't*). Quan va caure Saragossa i les terres de la vall mitjana de l'Ebre, van venir a terres valencianes molts *gazins*, de tot Al-Ándalus i del Màgreb: van provocar-hi una gran renaixença de l'esperit i de les ciències religioses, especialment a Xàtiva i Dénia. Molts van morir a la derrota de Cutanda (Terol), el 1120¹⁷. Com que eren savis, estan documentats, com altres del temps de la conquesta cristiana del XIII, i citats, per això, pel valencià Ibn-Al-Abbar. És el cas d'un magrebí que va venir expressament a Al-Ándalus com a *gazī* i va iniciar ací una carrera científica important, que continuà a Orient (i és mencionat precisament pel fet de la seua carrera científica, no pas pel seu projecte militar)¹⁸. A la Granada del segle XIV, els *gazins* magrebins eren tan nombrosos que formaven una força social perillosa als ulls de les autoritats¹⁹. No és doncs gens estrany que vingueren també al segle XIII *gazins* magrebins a les muntanyes, prou amenaçades, del territori valencià.

(12) M.A. HERNÁNDEZ MORENO, *Estructura y límites de una formación económico-social: el Sáhara Occidental en el siglo XIX*, Universitat de Múrcia, Història, 1985, assumida en part en el seu llibre *Economía y sociedad del Sáhara Occidental*, Múrcia, 1986.

(13) Molt encertadament va esbrinar l'important paper i l'origen magrebí del que la Crònica de Bernat Desclot anomena «rei Abacor» o «rei Abacor», així com d'altres militars «negres» d'origen magrebí al segle XIII, l'estudi de J. TORRO i ABAD, «Un pastor musulmán, negro y rebelde, en el Alcoy del siglo XIII», *Revista de Festes*, Alcoi, 1985, 86-87. Aquest militar, entre 1244 i 1248, «era pastor i era negre, molt valent home», diu el cronista.

(14) Els «*parduscos*» d'Atzeneta del Maestrat, segons M. J. RUBIERA DE EPALZA, «Toponímia aràbiga-valenciana: falsos antropònims berberes», *Miscel·lània Sanchis Guarnier, Quaderns de Filologia*, València, I, 1984, p. 319.

(15) Vegeu els topònims costaners atribuïts a confederacions tribals berbers Sanitja i Favàritx, segons J. MASCARÓ PASSARIUS, «Dos topònims marítims menorquins», *Miscel·lània... Moreu-Rey*, 367-391, també amb tota probabilitat, de temps de la conquesta cristiana.

(16) Vegeu M. J. RUBIERA - M. de EPALZA, *Xàtiva...*, p. 86.

(17) Vegeu *ibid.*, pp. 82 i 155.

(18) Vegeu M. de EPALZA, «La caiguda de València i altres caigudes d'Al-Ándalus, segons l'obra en prosa d'Ibn-Al-Abbar», *Ibn-Al-Abbar i el seu temps*, Congrés Internacional, Onda, febrer 1989, en premsa.

(19) Vegeu R. ARIE, *L'Espagne musulmane au temps des Nasrides (1232-1492)*, París 1973, 239-244.

A més a més, s'ha de recordar que els magrebins que governaven l'Occident musulmà o Màgreb a principis del segle XIII eren els almohads de Marràqueix, capital magrebina al sud de l'actual Marroc, d'on venien els governadors de València, molt sovint amb escorta i cossos d'exèrcit propis, d'origen saharià o sub-saharià. Gent d'aquest origen ha format part sovint dels exèrcits musulmans marroquins²⁰. No és doncs gens estrany que vingueren precisament negres en època almohad, ja que era almohad de Marràqueix el penúltim governador de València, el *sayyid* o príncep-governador Abu-Zaid, en el primer terç del segle XIII.

Dissolt l'exèrcit musulmà per la conquesta cristiana, alguns es posarien a defensar l'Islam des de les muntanyes, segurament com a caps o alcaids de les petites fortaleses de control del territori muntanyés musulmà²¹.

Aquesta hipòtesi es veu confirmada per la intervenció documentada de forces militars magrebines al temps de les sublevacions d'Al-Azraq a les comarques de l'Alcoià i el Comtat²². Precisament en la zona de la Vall d'Albaida apareix documentat un militar musulmà negre²³. El fet que hi haja d'altres Maçot moriscos, a Muro²⁴, a València²⁵ o a la Ribera de l'Ebre català²⁶, que no sabem si eren «*morenos*» com els Maçot, esclaus negres de València del segle XV, no treu res a la versemblança d'aquesta hipòtesi.

c. Procès de fixació dels antropònims com a topònims.

Moreu-Rey ha plantejat clarament uns problemes per a la fixació dels topònims cristians de reconquesta²⁷. La fixació o pervivència de topònims d'origen àrab suposa també uns problemes

- (20) Vegeu l'excel·lent monografia de R. LOURIDO DIAZ, «La rebelión de los "Cabidí", en 1778, y su desintegración como milicia especial», *Cuadernos de Historia del Islam*, Granada, 4-5, 1971, 125-157.
- (21) El text de Desclot utilitzat en el treball de J. TORRÓ i ABAD, o.c., menciona «cavallers genets», «janets», «cavallers d'aquets janets», «dits janets», que són segurament moros, a Alcoi i Cocentaina. A la mateixa zona, i abans de la revolta mudéjar. Jaume I deixava sovint a caids o cadis musulmans locals la tinença dels castells, segons R. I. BURNS, *Jaume I i els valencians del segle XIII*, València, 1981, pp. 110-11.
- (22) Vegeu treballs de R. BAÑO i ARMIÑANA, «Atacs d'Al-Azraq a Alcoi en 1276», *Alcoy. Revista de Fiestas de Moros y Cristianos*, Alcoi, 1984, 92-93; «Contribució a l'estudi de les sublevacions d'Al-Azraq en les comarques de l'Alcoià i del Comtat», *Revista del Instituto de Estudios Alicantinos*, Alacant, 33, 1981, 39-65: «La problemàtica mudéjar en Alcoi», *Sharq Al-Ándalus. Estudios Árabes*, 2, 1985, 39-47. Sobre la importància d'aquesta resistència política i militar dels musulmans, no sols a nivell local ans bé a nivell de totes les muntanyes valencianes, vegeu els excel·lents estudis recents de R. I. BURNS, «The Crusade Against al-Azraq: A Thirteenth-Century Mudejar Revolt in International Perspective», *American Historical Review*, XCIII, 1988, 80-108, R. I. BURNS - P. E. CHEVEDDEN, «Al-Azraq's Surrender Treaty with Jaume I and Prince Alfonso in 1245: Arabic Text and Valencian Context», *Der Islam*, Berlín-Nova York, 66/II, 1989, 1-37, amb correccions al treball que havien publicat a *L'Espill*, València, 17-18, 1983, 231-257, amb crítiques i complements a R. Baño i a C. Barceló. Vegeu també R. I. BURNS, «Los mudéjares de la Valencia de las Cruzadas: un capítulo olvidado de la historia islámica», *Sharq Al-Ándalus. Estudios Arabes*, Alacant, 1, 1984, 15-34.
- (23) Vegeu *supra*, nota (13).
- (24) Gaspar Mas^cud, Massot, Masot, Maçot. Vegeu índex de M. C. BARCELÓ TORRES, *Minorías islámicas en el País Valenciano. Historia y dialecto*, València, 1984, p. 391.
- (25) Vegeu *supra*, nota (7), treball de P. Padilla.
- (26) Vegeu *supra*, nota (7), treballs de J. Vernet, C. Biarnes i J. Iglésies. Vegeu també, a la lunyana Guadix (Granada) conquerida de feia poc, quatre topònims amb l'antropònim Maçot, però en canvi un sol antropònim, dubtós, en el llistat de 2.170 caps de família (C. ASENJO SEDANO, *Toponimia i antroponimia de Wadi As*, s. XV, Granada, 1983, pp. 19-20, 97), índici del caràcter pejoratiu d'aquest malnom, rebutjat en fer-se cristià.
- (27) E. MOREU-REY, «Toponímia de la Reconquesta. Exigències metodològiques», *Societat d'Onomàstica. Butlletí Interior*, Barcelona, XXVI, desembre 1986, 19-32 (XI Col·loqui, Maó). En el col·loqui FI. Sastre fa notar els problemes dels noms musulmans de reconquesta (p. 33).

específics, que han sorgit entre els historiadors de terres valencianes, quan s'ha tractat d'utilitzar aquesta toponímia d'origen àrab per a documentar realitats socials d'època islàmica²⁸. Als problemes generals de l'etimologia dels topònims, s'hi afegeixen els de la llengua àrab (entre la llengua cultura i les variants dialectals, amb camps semàntics que no corresponen als de les paraules romances de les traduccions) i, sobretot, el que els conqueridors malinterpreten i deformen les paraules i les realitats àrabs precedents, pel fet de la conquesta i la instal·lació d'un nou poder dominant i d'una nova llengua, malgrat el desig, de vegades explícitament expressat, de fer referència a la situació àrabo-islàmica precedent.

La hipòtesi que ací presentem sembla la més versemblant —per analogies, tot i que encara no per proves apodíctiques— a fi d'explicar la fixació de molts antropònims àrabs o d'origen àrab en la toponímia de terres valencianes, en el moment de la conquesta, i es veu confirmada precisament per aquests noms referits a negres militars d'última hora del poder islàmic precedent.

Aquests topònims es coneixen generalment sols per la documentació cristiana. Són, doncs, noms que no estan pas documentats com a topònims a època musulmana. Es pot pensar que sí, que eren topònims tradicionals a l'època àrab. Però també es pot pensar, amb raons serioses, que van ser creats com a tals topònims pels mateixos conqueridors, en el moment de registrar els noms de lloc, gràcies a una transcripció deformadora de les realitats toponímiques musulmanes precedents²⁹.

Efectivament, la preocupació principal de les autoritats administratives cristianes, especialment en els repartiments, era la de tipus cadastral: saber de qui era la propietat, el castell o tot el que podia assemblar-se a les realitats senyoriúves feudals, per tal de poder passar aqueixa propietat als nous senyors cristians (rei, noblesa, església,...). Això provocava preguntes i respostes de tipus antroponímic: es demanava de qui era l'alqueria, la propietat, la fortificació, i es responia que dels principals propietaris o del militar encarregat per l'autoritat de treure els profits agrícoles i ramaders dels llogarets. Quedava així per als cristians el nom d'aquests propietaris o autoritats com a topònim antic, d'època pre-cristiana i per tant autèntic.

Aquest esquema, que pot semblar teòric, s'explica també amb la formació i la proliferació relativa en terres valencianes de topònims que comencen per *Beni*-, d'origen antroponímic familiar àrab, tema procel·lós entre els estudiosos, on no volem entrar avui. També el discutit tema de la proliferació de topònims berbers, solament atestats per documentació cristiana, encara que amb un pretés origen àrab. Són en realitat, en molts casos, els noms dels últims propietaris o de les últimes autoritats militars islàmiques, absents com a dirigents quan arriben els cristians, i per tant donen el nom als llocs com a pressumptes «senyors» de terres, castells i llogarets, que passen a mans cristianes.

Aquests topònims, doncs, de *Beni*, de berbers, de negres i d'àrabs en general —no en tots els casos, evidentment, perquè també n'hi ha alguns de documentats en època àrab, molts pocs— obren una porta a l'apassionant problema de l'origen i la cronologia dels «arabismes» toponímics en terres de llengua catalana, problema paral·lel al de l'origen dels «arabismes» lèxics i dels «arabismes» antroponímics en aquesta llengua i en altres llengües neo-llatines de la Península Ibèrica medieval.

B. Les propietats dels senyors o governadors almohads: Cid.

Amb el mateix procés s'ha fixat probablement el topònim *Cid*, en el moment de la conquesta

(28) Vegeu *supra*, nota (1) i (2).

(29) Vegeu l'estudi particular que vam fer «Els Beni, entre famílies i penyes». M. J. RUBIERA - M. de EPALZA, *Els noms àrabs de Benidorm i la seua comarca*, Alacant, 1985, 54-62.